

Oponentský posudek disertační práce

Obor: Didaktika literatury

Student: Mgr. Veronika Mikšíková (Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, katedra českého jazyka a literatury)

Název práce: Pedagogický experiment a zakotvená teorie jako nástroj analýzy faktorů ovlivňujících čtenářství žáků 2. stupně ZŠ

Oponent: doc. PhDr. Ondřej Hník, Ph.D.

Pracoviště opONENTA: PdF UJEP v Ústí nad Labem, katedra bohemistiky

Text posudku

Na textu disertační práce kolegyně Mikšíkové je od první chvíle patrné zaujetí pro téma i snaha o poctivý přístup k jeho zpracování. Struktura práce je promyšlená a rovněž odkazuje na poctivost promyšlení problému i postupu zpracování práce. Stejně tak je na práci patrné množství prostudované sekundární literatury, které se odráží i v množství citovaných zdrojů v textu práce. I v souvislosti s tím předkládanou práci považuji za poučenou. Nemám žádných pochybností, že kolegyně Mikšíková odvedla na svém disertačním textu množství chvályhodné práce. Povinnosti opONENTA však přinášejí nutnost kritického pohledu a s ním i kritické poznámky k disertační práci spojené s náměty k vlastní obhajobě.

Disertační práce Mgr. Veroniky Mikšíkové přináší méně obvyklý typ tématu disertačních prací, neboť slibuje zaměření na metodologii (tematizuje nástroj analýzy faktorů ovlivňujících čtenářství, kterým je pedagogický experiment a zakotvená teorie). Alespoň tak to napovídá název práce. V textu práce je potom dále řešeno téma faktorů ovlivňujících čtenářství žáků 2. stupně ZŠ metodami pedagogického experimentu a zakotvené teorie, název práce tedy s klidem mohl znít, alespoň podle mého názoru, *Faktory ovlivňující čtenářství žáků 2. stupně ZŠ*. V názvu práce nenacházím žádný náznak hodnotové výchovy (v literární výchově nebo prostřednictvím literární výchovy), přesto tuto problematiku autorka řeší napříč prací včetně závěru. Nepochybují o tom, že si kolegyně Mikšíková dokáže své stanovisko týkající se názvu práce (kladoucího do popředí metodu) i všudypřítomnosti hodnotové výchovy obhájit.

V disertační práci jako opONENT spatřuji některé dílčí oborové nejasnosti. Když autorka disertační práce hovoří o emocích a hodnotové výchově spojené s četbou knih a literární výchovou, vždy mluví o příběhu, a ztotožňuje tak literaturu s epikou (např. s. 20, s. 33/2x/, s. 34 /2x/, s. 35 /2x/, s. 79 dole a dále). Za další dílčí oborovou nevyjasněnost považuji poměrně zkratkovitě vyvozený závěr tohoto typu: *...překvapilo nás, jak negativně hodnotí /žáci/ čtení nahlas, a bylo by tedy vhodné pracovat na zakomponování tichého čtení do výuky LV*. (s. 73 dole) Nemám samozřejmě nic proti tichému čtení a navýšení jeho podílu ve výuce literatury. Ale je to zhruba stejný typ uvažování jako: *Žáci nemají rádi školu, čas raději tráví na sociálních sítích. Pojďme tedy přesunout výuku na sociální síť*. (modelový příklad). Další příklad nejasnosti: Na s. 68 hovoří autorka o čtení nahlas a diskusi o knize, dále pak odděleně o práci s textem. Není snad hlasité čtení a diskuse o knize práce s textem? Některé jevy by bylo třeba lépe třídit, popř. si některá tvrzení lépe obhájit. Prosím kolegyni, aby k tomu zaujala v rámci obhajoby své stanovisko.

Na počátku kapitoly 8.2.3 hovoří kolegyně Mikšíková o tom, že díky zvoleným ukázkám byli schopni se žáky probrat velké množství každodenních témat, konkrétně svět lidí s Treacher Collinsovým syndromem, autismus, rozvod, nevlastní sourozenci, environmentální problémy, problematiku druhé světové války a vyvražďování Židů. (s. 79, redukuji na výčet

témat). Kladu si otázku, zda to jsou pro dnešní děti skutečná každodenní, tedy denně žitá autentická témata, nebo jen témata podléhající módním trendům spojeným s prodejností knih. Opět prosím autorku disertační práce o obhajobu svého stanoviska.

V disertační práci nacházím některé formulace, které dle mého názoru neodpovídají skutečnosti a se kterými nemohu principiálně souhlasit, např.: *...K značným změnám došlo především po roce 1989. Postupně se utvářela současná podoba školství a výuka se formovala, upravovala a vytvářela tak, aby byla co nejefektivnější a nejvhodnější pro současného žáka.*“ (s. 5) Tato formulace sugeruje dojem, že před rokem 1989 výuka běžela jaksi živelně, neřízeně a nikdo se vhodností výuky pro žáka nezabýval. Protože je tato pasáž jednou z prvních vět v kapitole věnované kvalitě výuky, tato formulace sugeruje dojem, že před rokem 1989 byla výuka nekvalitní, zatímco po roce 1989 postupně začínala být kvalitní. Podobně zkreslené a zkratkovité vidění na s. 17, kde kolegyně Mikšíková hovoří o metodách rozvíjejících čtenářství žáků. Píše, že *je důležité, aby výuková metoda zajistila změny trvalé a účinné*. Dále cituje zcela relevantní zdroj. (Sice neříká, jaké změny, ale lze si domyslet, že jde o změny v rozvíjení čtenářské gramotnosti žáků.) S tím samozřejmě beze zbytku souhlasím, ovšem kolegyně Mikšíková ihned uvádí, že *tyto nároky splňují metody RWCT*. A co ostatní metody, proč o nich kolegyně mlčí? Rovněž je třeba si uvědomit, že řada existuje řada metod, které se v českých a československých školách používaly dávno před vznikem RWCT (čtení s předvídáním, řízené čtení, čtení s otázkami, volné psaní apod.), jen je RWCT po svém pojmenovalo a pod novým názvem dále šířilo prostřednictvím svých lektorů mezi učitele.

V textu, a především závěru některých kapitol a podkapitol postrádám více syntézy a více kritického nadhledu, často jde v rámci výkladu o prosté položení tezí nebo citací autorit vedle sebe, resp. za sebe. Od disertační práce bych očekával jasný příklon k některé tezi, definici, skupině definic nebo vymezení s jasným odůvodněním, proč se autorka přiklání právě k tomu kterému stanovisku. Takto vyznívá např. kapitola 3 posuzované disertační práce.

Závěr práce považuji spíše za popisný, postrádám v něm zhutněné teze odkazující k tomu, k čemu autorka v rámci své práce dospěla, nikoli k tomu, co už věděla před napsáním práce (tedy opět více syntézy) a interpretaci výsledků ve smyslu výkladu nebo uvažování na vyšší úrovni obecnosti. Kolegyně Mikšíková sice na s. 117 tvrdí, že interpretovala získaná data z obou fází výzkumu a odkazuje na kap. 8, ovšem reálné interpretace získaných dat na vyšší úrovni obecnosti v kapitole 8 i v závěrech nacházím velmi málo. Zcela konkrétní příklady: Co konkrétně pro učitele literární výchovy znamená zjištění, že *žáci, jejichž výuka LV je vedena ve spojení s hodnotovou výchovou a s důrazem na vnitřní motivaci, vykazují vyšší míru pozitivního vztahu ke čtenářství než žáci s běžnou výukou LV?* (s. 89) apod. možno si dosadit jiné příklady. Prosím kolegyni Mikšíkovou, aby tuto interpretaci zjištěných faktů naznačila v rámci obhajoby, a tím prokázala její dovednost.

Mezi oblíbenými žánry žáků (např. viz graf na s. 67) vůbec nefiguruje poezie. Jak autorka nahlíží na tuto skutečnost? Proč ji ve své práci alespoň stručně nekomentuje?

Závěry

Přes všechny námitky uvedené výše v posudku Mgr. Veronika Mikšíková ve své disertační práci **prokázala** schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru. Práce **splňuje** požadavky standardně kladené na disertační práce v oboru didaktika literatury. Disertační práci Mgr. Veroniky Mikšíkové přes řadu uvedených kritických připomínek **doporučuji k obhajobě**. Přeji kolegyni Mikšíkové mnoho úspěchů v dalším odborném i osobním růstu.